
OSMANLI
SARAY DÜĞÜNLERİ ve ŞENLİKLERİ

6-7
HAŞMET SÛRNÂMESİ
MELEK İBRÂHİM SÛRNÂMESİ
NÂFİ' SÛRNÂMESİ
MÜELLİFİ BİLİNMEYEN SÛRNÂMELER

Sarayburnu Kitaplığı Serisi: 1

OSMANLI

SARAY DÜĞÜNLERİ ve ŞENLİKLERİ

6-7

HAŞMET SÜRNAMESİ
MELEK İBRÂHİM SÜRNAMESİ
NÂFİ SÜRNAMESİ
MÜELLİFİ BİLİNMEYEN SÜRNÂMELER

Bütün Hakları Sarayburnu Kitaplığı'na aittir.

Editör

Ömer Faruk YILMAZ

Tashih ve Kontrol

Selman SOYDEMİR

Grafik / Tasarım

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.

Baskı ve Cilt

Fazilet Neşriyat ve Tic. A.Ş.

ISBN: 978-605-4421-97-8

Sarayburnu Kitaplığı*

İnciliçavuş Sok. No: 27 Kat: 1 Sultanahmet - İSTANBUL Tel-Faks: (0212) 512 41 01

www.sarayburnu.com.tr / www.camlicabasim.com

bilgi@camlicabasim.com

* © Sarayburnu Kitaplığı bir Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş. markasıdır.

OSMANLI SARAY DÜĞÜNLERİ ve ŞENLİKLERİ

6-7

HAŞMET SÛRNÂMESİ
MELEK İBRÂHİM SÛRNÂMESİ
NÂFİ' SÛRNÂMESİ
MÜELLİFİ BİLİNMEYEN SÛRNÂMELER

HAZIRLAYAN:

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

İstanbul 2011

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

1953 yılında doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Amasya’da yaptı. 1978 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. Sekiz yıl muhtelif liselerde “Edebiyat Öğretmeni” olarak görev yaptıktan sonra 1986 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde “Araştırma Görevlisi” olarak göreve başladı. 1987 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “Yüksek Lisans”ını, 1990 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Doktora eğitimini tamamladı. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde 1991 yılında Yrd. Doç. Dr., 1994 yılında Doç. Dr., 1999 yılında Prof. Dr. oldu. Halen Cumhuriyet Üniversitesi’nde Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Yazarın Divan Edebiyatı, Osmanlı Tarihi ve Kültürü konularında muhtelif bilimsel dergilerde yayımlanmış çok sayıda araştırma ve incelemesi ile elinizdeki eserin dışında yirmi dört (24) kitabı bulunmaktadır.

Yayımlanmış Eserleri

- 1- Ziver Paşa - Divan ve Münşe’ât, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas 2009, 960 s.
- 2- Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri IV: Lebîb Sûrnâmesi (Sûrnâme-i Hümâyûn); Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri V: Hâfız Mehmed Efendi (Hazîn) Sûrnâmesi, Abdî Sûrnâmesi, Telhîsü'l-Beyân’ın Sûrnâme Kısmı, Çamlıca Basım Yayın Sarayburnu Kitaplığı, İstanbul 2009.
- 3- Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri III - Vehbî Sûrnâmesi (Sûrnâme-i Hümâyûn), Çamlıca Basım Yayın Sarayburnu Kitaplığı, İstanbul 2009, 407 s.
- 4- Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri II - İntizâmî Sûrnâmesi (Sûrnâme-i Hümâyûn), Çamlıca Basım Yayın Sarayburnu Kitaplığı, İstanbul 2009, 650 s.
- 5- Sivaslı Gulâmî Dîvânı, Asitan Yayınları, Sivas 2009, 240 s.
- 6- Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri I - Manzum Sûrnâmeler, Çamlıca Basım Yayın Sarayburnu Kitaplığı, İstanbul 2009, 850 s.
- 7- Türk Edebiyatında Hamseler ve Subhî-zâde Feyzî’nin Hamsesi, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008, 593 s.
- 8- Mihri Hâtun Divanı, Ankara 2007, 400 s.
- 9- Sıdkî Paşa, Gazavât-ı Sultân Murâd-ı Râbî’ (IV. Murad’ın Revan Seferine Dair), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006, 154 s.
- 10- Bursalı İffet Divanı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005, 130 s.
- 11- Es’ad Efendi, Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005, 230 s.
- 12- Antepli Aynî Divanı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004, 544 s.
- 13- Argo Kitabı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004, 336+40 s.
- 14- Leylâ Hanım Dîvânı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, 360 s.
- 15- Aynî - Sâkînâme, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, 352 s.
- 16- Mehmed Cemâleddin, Osmanlı Tarih ve Müverrihleri, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, 150 s.
- 17- Şeref Hanım Dîvânı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2002, XI + 560 s.
- 18- Osmanlı Edebiyat - Tarih - Kültür Makaleleri, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2000, 636 s.
- 19- Gelibolulu Âlî, Riyâzû’s-Sâlikîn Mesnevîsi, (İ. H. Aksoyak ile), Sivas 1998, 229 s.
- 20- Letâ’if-i Hoca Nasreddin, (B. Paçacıoğlu ile), Sivas 1996, 210 s.
- 21- Haşmet Külliyyâtı (Divan, Senedü’ş-Şu’arâ, Vilâdet-nâme, İntisâbü’l-Mülûk) (İ. H. Aksoyak ile), Sivas 1994, 474 s.
- 22- Zâtî Süleymân Efendi, Dîvân ve Sevânihu’n-Nevâdir Fî Ma’rifeti’l-Anâsır Mesnevîsi, Sivas 1994, 175 s.
- 23- Pendnâme-i Zarîfî, Sivas 1994, 101 s.
- 24- Mehmed Sirâceddîn, Mecma’-ı Şu’arâ ve Tezkire-i Üdebâ, Sivas 1994, 124 s.

OSMANLI
SARAY DÜĞÜNLERİ ve ŞENLİKLERİ

6
HAŞMET SÛRNÂMESİ
MELEK İBRÂHİM SÛRNÂMESİ
NÂFİ' SÛRNÂMESİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
A- HAŞMET SÛRNÂMESİ (VİLÂDET-NÂME-İ HÛMÂYUN).....	13
1- VİLÂDETNÂMELER	15
2- SÛRNÂME (VİLÂDETNÂME) MÜELLİFİ HAŞMET	28
3- HAŞMET'İN SÛRNÂMESİ (VİLÂDET-NÂME-İ HÛMÂYUN).....	31
4- HAŞMET SÛRNÂMESİ'NİN ÖZETİ	32
5- NÜSHA TAVSİFLERİ	42
HAŞMET SÛRNÂMESİ'NİN METNİ	45
GENEL İNDEKS.....	75
B- MELEK İBRÂHİM SÛRNÂMESİ	81
1- MELEK İBRÂHİM ve SÛRNÂMESİ.....	83
2- SULTAN BİRİNCİ ABDÛLHAMİD.....	85
3- HADİCE SULTAN	86
4- MELEK İBRÂHİM SÛRNÂMESİ'NİN ÖZETİ	86
5- NÜSHA TAVSİFİ.....	95
MELEK İBRÂHİM SÛRNÂMESİ'NİN METNİ	97
GENEL İNDEKS.....	115
C- NÂFİ' SÛRNÂMESİ - PEYÂM-I SÛR	121
1- NÂFİ' SÛRNÂMESİ - PEYÂM-I SÛR	123
2- NÂFİ' (Abdunnâfi' İffet Efendi)	125
3- CEMİLE SULTAN	126
4- MÜNİRE SULTAN	127
5- NÜSHA TAVSİFLERİ	128
NÂFİ' SÛRNÂMESİ'NİN METNİ	129
GENEL İNDEKS.....	153

ÖNSÖZ

Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri serisinin altıncı cildi üç ayrı eserden meydana gelmektedir ki şunlardır:

Birincisi 1768 yılında vefat eden şâir Haşmet tarafından yazılan ve “Vilâdet-nâme-i Hümâyûn, Sûr-nâme-i Hümâyûn, Vilâdet-nâme-i Hibetullâh Sultân” adlarıyla da anılan, Sultan Üçüncü Mustafa’nın 1759 (1172) yılında doğan kızı Hibetullah Sultan’ın doğumu üzerine yapılan şenlikleri anlatan Sûrnâme’dir.

Sultan Birinci Mahmud ve Üçüncü Osman’ın çocukları olmadığı için neredeyse otuz senedir Topkapı Sarayı haremindedir ve İstanbul’da doğum şenlikleri yapılmamaktaydı. Bu itibarla Sultan Üçüncü Mustafa, ilk doğacak çocuğunun şenliğine çok büyük önem vermekteydi. Sarayın dâmadı olan Koca Râgıb Mehmed Paşa da şair Haşmet’e bu muhteşem doğum eğlencelerini anlatan bir eser yazmasını emretmiştir. Belirttiğimiz gibi Haşmet tarafından yazılan bu eserde çeşitli eğlencelere, esnaf alaylarının gösterilerine, verilen hediyelere, beşik alayına, bazı kıyafetlerin ve özellikle beşiğin anlatımına ağırlık verilmiştir. Bu eser, evlenme ya da sünnet düğünü için yazılmış olmayıp padişah kızının doğumu üzerine yazılmış mensur bir viladetrâmedir. Eserde olaylar günlere göre değil fıkralara, makalelere ve yapılan eğlencelere göre gruplandırılarak anlatıldığından yazılış sebebi ve tertip itibarıyla da diğer “Sûrnâmeler”den ayrılır. Ayrıca eser emsalleri arasında en süslü ve ağır lisanla yazılmış olanlardan birisidir. Haşmet’in Sûrnâmesi, olayların anlatılışı açısından altı makaleye ayrılmıştır.

Yurt dışında da nüshaları bulunan “Haşmet Sûrnâmesi”nin Türkiye kütüphanelerinde yedi nüshasını tespit ettik. Biz incelediğimiz bu nüshalardan İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. 1940 numaralı nüshanın diğerlerinden daha düzgün ve tam olduğunu gördük ve metne bu nüshayı esas aldık. Bazı problemlilerde ise “Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine No: 1603” ve “Fatih Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, Tarih No: 626” künyeli nüshalara başvurduk. Haşmet Sûrnâmesi bir “Vilâdet-nâme” olduğu için bu çalışmanın baş kısmına Vilâdet-nâmeler ve padişah çocuklarının doğumları üzerine yapılan şenlikler ve törenler konusunda geniş bir inceleme ekledik. Metnin sonuna da bir genel indeks koyduk.

İkincisi yine bir Vilâdet-nâme olan ve Sultan Birinci Abdülhamid’in kızı Hadîce Sultan’ın 1776 (1189) yılında doğumu münasebetiyle yapılan şenlikleri edebi bir lisanla ve ayrıntılarıyla anlatan, Melek İbrahim tarafından yazılmış olan

Sûrnâmedir. Bu sûrnâme “Vilâdet-nâme-i Hadîce Sultan” adıyla da bilinmektedir. Hadîce Sultan, Birinci Abdülhamid’in padişah iken doğan ilk çocuğudur. Bundan dolayı doğum için büyük bir şenlik yapılması emredilmişti. Bu şenliğin hazırlığı, mahiyeti ve sonuna kadar yapılacak şeyleri anlatması için de Silahdar Mehmed Ağa tarafından Melek İbrahim görevlendirilmişti. Belirttiğimiz gibi Melek İbrâhim bu eseri Silahdâr Mehmed Ağa’nın emriyle yazmıştır. Araştırdığımız kaynaklarda bu Sûrnâme’nin yazarı Melek İbrâhim hakkında bilgi bulamadık. Eserdeki bilgilerden ve eserin genelinden yola çıkarak Melek İbrâhim’in saraydaki resmi görevlilerden biri, belki de Silahdâr Mehmed Ağa’nın kâtibi olduğu, teşrifat usullerini iyi bildiği kanaatine varabiliriz. Fakat asıl görevi ve mesleği hakkında kesin bir hükme varmak için maalesef elimizde yeterli bilgi ve belge yoktur.

Melek İbrahim’in, Birinci Abdülhamid’in kızı Hadîce Sultan’ın 1776 (1189) yılında doğumu üzerine yapılan şenlikleri anlattığı Vilâdet-nâme adlı eseri birçok açıdan Haşmet’in “Vilâdet-nâme” adını taşıyan ve yine bir doğum şenliğini anlatan eseriyle büyük benzerlikler taşımaktadır. Özellikle beşiğin hazırlanmasının ve beşik alayının anlatımında; eserin sonundaki fişek şenliğinin anlatımında her iki eserde ortak olan birçok cümle kullanılmıştır. Öyle zannediyorum ki Melek İbrâhim, eserini yazarken kendisinden 16-17 yıl kadar önce bu tür bir eser yazmış olan Haşmet’in eserini örnek almıştır. Ancak Haşmet’in eseri daha edebi bir üslupla yazılmıştır. “Vilâdet-nâme-i Hadîce Sultan” adıyla bilinen bu Sûrnâme’nin Türkiye kütüphanelerinde tek nüshası bulunmaktadır. Metin, toplam 31 varak olan ve Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Hazine No: 1631’de bulunan bu nüshadan verilmiştir.

Üçüncüsü ise on dokuzuncu yüzyılın önemli şair ve bilim adamlarından olan ve 1891 yılında vefat eden Nâfi’ (Abdunnâfi’ İffet Efendi) tarafından yazılan Sûrnâme’dir. “Peyâm-ı Sûr” ve “Sûrnâme-i Selâtin” adlarıyla da anılan bu eser, Sultan Abdülmecid’in kızları Cemile Sultan ile Mahmud Celaleddin Paşa’nın ve Münire Sultan ile İbrahim İlhami Paşa’nın 1274 (1858) yılında evlenmeleri dolayısıyla yapılan düğünleri sanatlı bir üslupla anlatan mensur bir Sûrnâme’dir. Bu mensûr Sûrnâme Osmanlı dönemi düğün ve şenlikleri için yazılan mensur Sûrnâmeler’in son örneği olarak kabul edilmektedir.

Eser Allah’a hamd ü senâ ile başlamakta; Peygamber’e, âline ve ashâbına salât u selâmdan sonra Padişah Abdülmecid’in övgüsüyle devam etmektedir. Eserde yer yer Arapça, Farsça, Türkçe bazı beyitlerle ayet ve hadislerden alıntılar vardır. Ayrıca padişahın köşkü övgüsünde yazılmış 71 beyitlik bir kaside ile Cemile ve Münire Sultanlar’ın düğünleri için ayrı ayrı söylenmiş 10 ve 9 beyitlik iki tarih kıt’ası bulunmaktadır. Bu tarih kıt’alarında damatlara da övgüler düzülmektedir. Eserin ağırlığını taşıyan mensur kısımlarda diğer bazı mensur Sûrnâmeler’de de (Özellikle Vehbî ve Haşmet Sûrnâmeleri) görülen çok ağır ve

ağdalı bir lisan kullanılmıştır. Nâfi‘ Sûrnâmesi’nin bir yazma bir de matbu nüshası bulunmaktadır. Eserin metni İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. 2998 numarada kayıtlı bulunan ve toplam 14 varak olan yazma nüsha esas alınarak verilmiştir; gerektiğinde 1274 (1858) yılında basılan ve 23 sayfa olan matbû nüshaya da başvurulmuştur. Eserin ismi yazma nüshada da matbu nüshada da “Peyâm-ı Sûr” olarak geçmektedir. Müelliften bahseden bazı kaynaklar ise diğer Sûrnâmeler’de olduğu gibi eserin ismini “Sûrnâme-i Selâtîn” olarak vermektedirler.

Üç bölümden oluşan elinizdeki eseri, “Sarayburnu Kitaplığı” çerçevesinde “Osmanlı Saray Düğünleri ve şenlikleri” serisinin altıncı kitabı olarak yayımlayan Çamlıca Basım Yayın ilgililerine ve özellikle editör Ömer Faruk Yılmaz Bey’e teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Ekim 2011 - SİVAS